

VIỆN HÀN LÂM KHOA HỌC XÃ HỘI VIỆT NAM
HỌC VIỆN KHOA HỌC XÃ HỘI

LÊ THỊ VÂN NGA

**TÁI CÂN BẰNG NGÂN SÁCH CỦA
CHÍNH PHỦ MỸ: THỰC TRẠNG VÀ
NHỮNG VẤN ĐỀ ĐẶT RA**

LUẬN ÁN TIẾN SĨ KINH TẾ

HÀ NỘI - 2016

VIỆN HÀN LÂM KHOA HỌC XÃ HỘI VIỆT NAM
HỌC VIỆN KHOA HỌC XÃ HỘI

LÊ THỊ VÂN NGA

**TÁI CÂN BẰNG NGÂN SÁCH CỦA
CHÍNH PHỦ MỸ: THỰC TRẠNG VÀ
NHỮNG VẤN ĐỀ ĐẶT RA**

Chuyên ngành : Kinh tế quốc tế
Mã số : 62 31 01 06

LUẬN ÁN TIẾN SĨ KINH TẾ

NGƯỜI HƯỚNG DẪN KHOA HỌC:

- 1. PGS. TS. Cù Chí Lợi**
- 2. GS. TS. Nguyễn Thiết Sơn**

HÀ NỘI - 2016

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu khoa học độc lập của tôi. Các thông tin, số liệu trong luận án này có nguồn gốc rõ ràng và có độ tin cậy cao.

Kết quả nghiên cứu của luận án dựa trên quá trình nghiên cứu nghiêm túc của chính tác giả và là kết quả trung thực, không trùng lặp với các đề tài khác và chưa từng được công bố trong bất kỳ công trình nghiên cứu nào khác./.

Nghiên cứu sinh

Lê Thị Vân Nga

MỤC LỤC

	Trang
Trang phụ bìa	
LỜI CAM ĐOAN	i
MỤC LỤC	ii
DANH MỤC CÁC CHỮ VIẾT TẮT	iv
DANH MỤC CÁC BẢNG.....	vi
DANH MỤC CÁC HÌNH.....	vii
PHẦN MỞ ĐẦU	1
Chương 1. TỔNG QUAN TÌNH HÌNH NGHIÊN CỨU LIÊN QUAN ĐẾN ĐỀ TÀI LUẬN ÁN.....	7
1.1. Nghiên cứu về các yếu tố ảnh hưởng tới cân bằng ngân sách của chính phủ.....	7
1.2. Các nghiên cứu về thực trạng ngân sách và các chính sách nhằm cân bằng, tái cân bằng ngân sách của chính phủ Mỹ.....	9
1.3. Các nghiên cứu về triển vọng ngân sách và những vấn đề đặt ra.....	18
1.4. Nhận xét chung về kết quả của các công trình nghiên cứu có liên quan ..	21
Chương 2. CƠ SỞ LÝ LUẬN VÀ MỘT SỐ VẤN ĐỀ THỰC TIỄN VỀ TÁI CÂN BẰNG NGÂN SÁCH CỦA CHÍNH PHỦ.....	24
2.1. Ngân sách chính phủ	24
2.2. Cơ sở lý luận về cân bằng và tái cân bằng ngân sách của chính phủ ...	29
2.3. Chính sách tài khóa nhằm cân bằng ngân sách của chính phủ.....	44
2.4. Kinh nghiệm xử lý mất cân bằng ngân sách ở một số quốc gia trên thế giới.....	50
Chương 3. THỰC TRẠNG TÁI CÂN BẰNG NGÂN SÁCH CỦA CHÍNH PHỦ MỸ.....	64
3.1. Ngân sách của chính phủ Mỹ trước thời Tổng thống Obama.....	64

3.2. Quá trình tái cân bằng ngân sách chính phủ dưới thời Tổng thống Obama	76
Chương 4. TRIỂN VỌNG NGÂN SÁCH CHÍNH PHỦ MỸ VÀ NHỮNG VẤN ĐỀ ĐẶT RA.....	110
4.1. Triển vọng ngân sách của chính phủ Mỹ.....	110
4.2. Những vấn đề đặt ra.....	125
4.3. Hàm ý chính sách cho Việt Nam	141
KẾT LUẬN.....	146
DANH MỤC CÔNG TRÌNH CỦA TÁC GIẢ LIÊN QUAN ĐẾN ĐỀ TÀI LUẬN ÁN	
TÀI LIỆU THAM KHẢO	
PHỤ LỤC	

DANH MỤC CÁC CHỮ VIẾT TẮT

Chữ viết tắt	Tên tiếng Anh	Tên tiếng Việt
ADB	Asian Development Bank	Ngân hàng Phát triển châu Á
ARRA	American Recovery and Reinvestment Act	Đạo luật Phục hồi và Tái đầu tư
ASEAN	Association of Southeast Asian Nations	Hiệp hội các quốc gia Đông Nam Á
BCA	Budget Control Act	Đạo luật Kiểm soát Ngân sách
BHXH		Bảo hiểm xã hội
CBO	Congressional Budget Office	Văn phòng Ngân sách Quốc hội
CBPP	Center on Budget and Policy Priorities	Trung tâm về Ngân sách và Các ưu tiên chính sách
ECB	European Central Bank	Ngân hàng Trung ương châu Âu
EU	European Union	Liên minh Châu Âu
GFS	Government Finance Statistics	Cẩm nang thống kê tài chính chính phủ
IMF	International Monetary Fund	Quỹ tiền tệ quốc tế
NATO	North Atlantic Treaty Organization	Tổ chức Hiệp ước Bắc Đại Tây Dương
NS		Ngân sách
NSNN		Ngân sách Nhà nước
OBRA	Omnibus Budget	Đạo luật Tái lập Ngân sách tổng

	Reconciliation Act	thể
OECD	Organization for Economic Cooperation and Development	Tổ chức Hợp tác và Phát triển Kinh tế
OMB	Office of Management and Budget	Văn phòng Quản lý và Ngân sách
SIPRI	Stockholm International Peace Research Institute	Viện Nghiên cứu Hòa bình Quốc tế Stockholm
TANF	Temporary Assistance for Needy Families	Chương trình trợ giúp tạm thời cho những gia đình nghèo
TARP	Troubled Asset Relief Program	Chương trình Giải cứu Tài sản xấu
TNCN		Thu nhập cá nhân
TNDN		Thu nhập doanh nghiệp
WB	World Bank	Ngân hàng thế giới

DANH MỤC CÁC BẢNG

TT	Tên bảng	Trang
	Bảng 2.1. Các khoản mục thu và chi ngân sách của chính phủ theo cách xác định của ECB	28
	Bảng 3.1: Tỷ lệ thặng dư (thâm hụt) ngân sách/ GDP trong thập niên 1990-69	
	Bảng 3.2: Ngân sách Liên bang 2001-2008.....	73
	Bảng 3.3: Sự tăng giảm các khoản mục thu ngân sách của chính phủ Mỹ, giai đoạn 2008-2013	78
	Bảng 3.4: Thu, chi ngân sách, thâm hụt ngân sách và nợ công của chính phủ Mỹ, 2008-2014.....	79
	Bảng 3.5: Các khoản mục chi ngân sách của chính phủ Mỹ trong giai đoạn 2008-2013	81
	Bảng 4.1. Số liệu thực tế và dự báo về thâm hụt ngân sách và nợ công của Mỹ	121
	Bảng 4.2. Quyết toán thu chi cân đối ngân sách nhà nước của Việt Nam giai đoạn 2008-2014	141

DANH MỤC CÁC HÌNH

TT	Tên hình	Trang
	Hình 2.1. Các yếu tố quyết định cân đối ngân sách của chính phủ Mỹ.....	43
	Hình 2.2. Các công cụ của chính sách tài khóa tác động tới tổng cầu của nền kinh tế.....	45
	Hình 2.3: Đường cong Laffer.....	48
	Hình 2.4. Cân đối ngân sách của chính phủ Nhật Bản theo tỷ lệ % GDP, giai đoạn 1990-2015	50
	Hình 2.5. Thâm hụt ngân sách theo tỷ lệ % GDP ở các quốc gia EU, giai đoạn 2006-2014.	51
	Hình 3.1. Thâm hụt/ Thặng dư ngân sách theo tỷ lệ % GDP của chính phủ Mỹ 1974-1995.....	64
	Hình 3.2. So sánh chi tiêu và tổng thu ngân sách dưới thời tổng thống Bill Clinton và dưới thời Tổng thống Bush	74
	Hình 3.3: Thâm hụt/ Thặng dư ngân sách theo tỷ lệ % GDP, giai đoạn 2001-2009	75
	Hình 3.4. Nợ do công chúng nắm giữ theo tỷ lệ % GDP, giai đoạn 2001-2009 ..	75
	Hình 3.5. Tổng thâm hụt ngân sách so với mức tăng nợ công 2001-2013	80
	Hình 3.6. Cơ cấu chi tiêu ngân sách của Mỹ năm tài khóa 2010.....	82
	Hình 3.7. Các yếu tố gây ra thâm hụt ngân sách (nghiên cứu của CBPP).....	84
	Hình 3.8. Tỷ lệ % nợ công/ GDP của chính phủ Mỹ từ năm 1990.....	91
	Hình 3.9. Thâm hụt ngân sách của chính phủ Mỹ từ 2008-2015.	107
	Hình 3.10. Tốc độ tăng GDP thực tế của Mỹ từ 1990-2015.....	108
	Hình 4.1. Các khoản mục chi tiêu ngân sách của Mỹ, thực tế và dự báo, giai đoạn 1965-2025.	119

PHẦN MỞ ĐẦU

1. Tính cấp thiết của đề tài

Hiện nay, trên thế giới, thâm hụt ngân sách nhà nước diễn ra tương đối phổ biến và là một vấn đề hết sức phức tạp, có tác động rộng lớn đối với các hoạt động kinh tế, chính trị, xã hội. Vì vậy, hầu hết các quốc gia trên thế giới đều quan tâm đến thâm hụt ngân sách và chính sách tài khóa nhằm cân bằng ngân sách của chính phủ. Cân bằng ngân sách chính phủ có thể coi là cơ sở nhằm đảm bảo an ninh tài chính quốc gia và là điều kiện cần thiết để duy trì sự ổn định và phát triển bền vững của nền kinh tế.

Trong bối cảnh kinh tế toàn cầu vẫn chưa thoát khỏi tác động của suy thoái kể từ sau khủng hoảng tài chính năm 2008, tình hình thâm hụt ngân sách chính phủ ở một số quốc gia cũng trở thành một vấn đề đáng lo ngại. Việc dự toán thu chi ngân sách và cân bằng ngân sách nhà nước là một mục tiêu khó thực hiện đối với nhiều quốc gia.

Tại Mỹ, sau khủng hoảng tài chính năm 2008, tình trạng thâm hụt ngân sách càng trở nên trầm trọng. Thâm hụt ngân sách của chính phủ Mỹ năm 2009 đã xấp xỉ mức 10% GDP. Trước đây, trong lịch sử nước Mỹ, thâm hụt ngân sách liên bang đã nhiều lần chạm mốc 10% GDP, đó là các thời điểm trong và sau cuộc Nội chiến (1865), Chiến tranh thế giới (1918, 1919), và Thế chiến II (1942-1945). Thâm hụt ngân sách ở mức cao và kéo dài sau khủng hoảng đã khiến cho nợ công ở Mỹ tăng cao. Đến năm 2013, nhờ các nỗ lực nhằm cân bằng tài khóa ở quốc gia này, thâm hụt ngân sách của Mỹ đã giảm xuống còn 680 tỷ USD, chỉ chiếm 4,1% GDP, tuy nhiên nợ công vẫn tiếp tục tăng cao và nền kinh tế Mỹ vẫn còn phải đối mặt với rất nhiều khó khăn [56].

Tình trạng mất cân bằng ngân sách kéo dài đã đặt ra những vấn đề thách thức và những lo ngại về ảnh hưởng tiêu cực của nó đối với nền kinh tế và xã hội Mỹ. Trong thời gian qua, chính phủ Mỹ đã thực hiện nhiều biện pháp nhằm nỗ lực giải quyết vấn đề này, song câu hỏi đặt ra là các biện pháp này trên thực tế có hiệu quả như thế nào.